Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 28 listopada 2017 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Obowiązkowe ubezpieczenie w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych – Dyrektywa 72/166/EWG – Artykuł 3 ust. 1 – Pojęcie „ruchu pojazdów" – Wypadek w gospodarstwie rolnym – Wypadek z udziałem nieruchomego ciągnika rolniczego pozostającego z silnikiem włączonym w celu utrzymania w ruchu pompy do uwalniania herbicydów

W sprawie C-514/16

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Tribunal da Relação de Guimarães (sąd apelacyjny w Guimarães, Portugalia) postanowieniem z dnia 23 czerwca 2016 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 3 października 2016 r., w postępowaniu:

Isabel Maria Pinheiro Vieira Rodrigues de Andrade,

Fausto da Silva Rodrigues de Andrade

przeciwko

José Manuelowi Proençie Salvadorowi,

Crédito Agrícola Seguros – Companhia de Seguros de Ramos Reais S**A**,

Jorgemu Oliveirze Pincie,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, M.A. Tizzano, wiceprezes, M. Ilešič, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, C.G. Fernlund i C. Vajda, prezesi izb, J.C. Bonichot, A. Arabadjiev (sprawozdawca), C. Toader, M. Safjan, D. Šváby i A. Prechal, sędziowie,

rzecznik generalny: Y. Bot,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

– w imieniu I.M. Pinheiro Vieiry Rodrigues de Andrade oraz F. da Silvy Rodriguesa de Andradego przez L. Ferreirę, advogado,

* Język postępowania: portugalski.

– w imieniu rządu portugalskiego przez L. Ineza Fernandesa, M. Figueiredę oraz S. Jaulino, działających w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu estońskiego przez N. Grünberg, działającą w charakterze pełnomocnika,

– w imieniu Irlandii przez L. Williams, G. Hodge, M. Browne oraz A. Joyce'a, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez C. Tolanda, SC, G. Gibbonsa, BL, oraz J. Buttimore'a, BL,

– w imieniu rządu hiszpańskiego przez V. Ester Casas, działającą w charakterze pełnomocnika,

– w imieniu rządu łotewskiego przez I. Kucinę oraz G. Bambāne, działające w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez G. Brown, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez A. Batesa, barrister,

– w imieniu Komisji Europejskiej przez M. França oraz K.P. Wojcika, działających w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 72/166/EWG z dnia 24 kwietnia 1972 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczania od takiej odpowiedzialności (Dz.U. 1972, L 103, s. 1, zwanej dalej „pierwszą dyrektywą").

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Isabel Marią Pinheiro Vieirą Rodrigues de Andrade i Fausta da Silvy Rodriguesa de Andradego (zwanymi dalej łącznie „małżonkami Rodrigues de Andrade") a José Manuelem Proençą Salvadorem, Crédito Agrícola Seguros – Companhia de Seguros de Ramos Reais SA (poprzednio Rural Seguros – Companhia de Seguros SA, zwaną dalej „CA Seguros") i Jorgem Oliveirą Pintą, dotyczącego zasądzenia od małżonków Rodrigues de Andrade odszkodowania za szkodę, jakiej doznał J.M. Proença Salvador w związku ze śmiercią jego małżonki w wyniku wypadku z udziałem ciągnika rolniczego w gospodarstwie rolniczym, w którym pracowała.

Ramy prawne

3 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/103/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczania od takiej odpowiedzialności (Dz.U. 2009, L 263, s. 11) uchyliła pierwszą dyrektywę. Niemniej jednak z uwagi na datę, w jakiej miały miejsce okoliczności faktyczne sprawy w postępowaniu głównym, sprawa ta podlega przepisom pierwszej dyrektywy.

4 Artykuł 1 pierwszej dyrektywy stanowił:

„W rozumieniu niniejszej dyrektywy:

1. »pojazd« oznacza każdy pojazd silnikowy przeznaczony do podróżowania lądem oraz napędzany siłą mechaniczną, który nie porusza się po szynach, oraz każdą przyczepę, zespoloną [z nim] lub nie;

[…]”.

5 Zgodnie z art. 3 ust. 1 tej dyrektywy:

„Z zastrzeżeniem zastosowania art. 4 każde państwo członkowskie podejmie wszelkie stosowne środki, aby zapewnić, że odpowiedzialność cywilna odnosząca się do ruchu pojazdów normalnie przebywających na jego terytorium jest objęta ubezpieczeniem. Zakres pokrycia szkód oraz warunki ubezpieczenia zostaną ustalone w ramach tych środków”.

6 Artykuł 4 tej dyrektywy stanowił:

„Państwo członkowskie może odstąpić od stosowania przepisów art. 3 w stosunku do:

[…]

b) niektór[ych] rodzaj[ów] pojazdów lub niektór[ych] pojazd[ów] posiadają[cych] specjalną tablicę; lista takich rodzajów pojazdów lub takich pojazdów zostanie sporządzona przez dane państwo i przekazana innym państwom członkowskim i Komisji.

[…]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

7 Małżonkowie Rodrigues de Andrade prowadzą gospodarstwo rolne położone w Sabrosie (Portugalia).

8 Małżonka J.M. Proençy Salvadora, Maria Alves, była zatrudniona przez nich jako pracownik rolny w niepełnym wymiarze czasu pracy. Z tego tytułu wykonywała ona polecenia i znajdowała się pod kierownictwem i kontrolą małżonków Rodrigues de Andrade.

9 W dniu 18 marca 2006 r. M. Alves rozpryskiwała herbicyd na plantacji winorośli należącej do małżonków Rodrigues de Andrade, położonej na zboczu, na terenie o układzie tarasowym.

10 Herbicyd ten znajdował się w zbiorniku służącym do rozpryskiwania, doczepionym do tylnej części ciągnika rolniczego (zwanego dalej „odnośnym ciągnikiem”). Ciągnik ten stał nieruchomo na płaskiej drodze gruntowej, lecz jego silniki był włączony w celu utrzymania w ruchu pompy rozpylającej herbicydy. Ciężar tego ciągnika, drgania silnika i pompy przyłączonej do opryskiwacza, a także wykonywane między innymi przez M. Alves ruchy wężem służącym do rozpryskiwania herbicydu połączonym ze zbiornikiem wraz z silnym deszczem doprowadziły do obsunięcia się ziemi, które pociągnęło za sobą ciągnik. Ciągnik ten stoczył się ze zbocza i dachując uderzył w czterech pracowników rozpryskujących herbicydy na winoroślach położonych poniżej. Maria Alves została uderzona i zmiażdżona przez odnośny ciągnik, w wyniku czego zmarła.

11 Ciągnik ten był zarejestrowany na nazwisko Nairy Morais da Silvy Pinto, małżonki J. Oliveira Pinty. Ten ostatni był rolnikiem pracującym dla małżonków Rodrigues de Andrade i z tego tytułu zwierzchnikiem M. Alves.

12 Naiar Morais da Silva Pinto zawarła z CA Seguros umowę ubezpieczenia w kategorii „ciągniki i maszyny rolne”.

13 Isabel Maria Pinheiro Vieira Rodrigues de Andrade zawarła z innym towarzystwem ubezpieczeniowym umowę w zakresie ubezpieczenia pracowniczego. To towarzystwo ubezpieczeniowe wypłaciło J. Proençie Salvadorowi, wdowcowi po M. Alves, odszkodowanie za szkodę wynikającą z wypadku, który spowodował jej śmierć.

14 José Manuel Proença Salvador wniósł ponadto do sądu powództwo w celu zasądzenia zadośćuczynienia za krzywdę wynikającą z wypadku solidarnie od małżonków Rodrigues de Andrade, J. Oliveiry Pinty i N. Morais da Silvy Pinto lub w przypadku uznania, że to towarzystwo ubezpieczeniowe było zobowiązane do pokrycia takiej szkody, od CA Seguros.

15 Sąd pierwszej instancji uwzględnił częściowo pozew J. Proençy Salvadora. Zasądził on solidarnie od małżonków Rodrigues de Andrade część żądanych kwot, ale odrzucił żądania podniesione wobec N. Morais da Silvy Pinto, a także CA Seguros, z uwagi na to, że odnośny ciągnik nie uczestniczył w wypadku drogowym objętym ubezpieczeniem w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych (zwanym dalej „obowiązkowym ubezpieczeniem”), ponieważ wypadek ten nie miał miejsca w ramach używania odnośnego ciągnika jako środka transportu.

16 Małżonkowie Rodrigues de Andrade wnieśli od tego wyroku odwołanie do sądu odsyłającego, Tribunal da Relação de Guimarães (sądu apelacyjnego w Guimarães, Portugalia), podnosząc, że wypadek, którego ofiarą była M. Alves, nastąpił w ramach działania odnośnego ciągnika w trakcie wykonywania prac rolnych, co oznacza, że powinien być objęty umową ubezpieczenia zawartą przez N. Morais da Silvę Pinto, niezależnie od kwestii, czy maszyna ta była nieruchoma, zaparkowana, czy też w ruchu na drodze gruntowej w gospodarstwie rolnym małżonków Rodrigues de Andrade. Jorge Oliveira Pinto, który również wniósł odwołanie od rzeczonego wyroku, podniósł w szczególności, że umowa ubezpieczenia zawarta z CA Seguros obejmuje odpowiedzialność cywilną za szkody spowodowane przez narzędzia połączone z ubezpieczonym pojazdem i powstałe w związku z pracą tego pojazdu.

17 Sąd odsyłający zauważa, że wyrok wydany w pierwszej instancji jest zgodny z orzecznictwem Supremo Tribunal de Justiça (sądu najwyższego, Portugalia) zgodnie z którym w celu uznania zdarzenia za „wypadek drogowy” pojazd wyrządzający szkodę musi być w ruchu w chwili jej wystąpienia, a szkody poniesione przez osoby trzecie powinny być wynikiem tego ruchu.

18 Supremo Tribunal de Justiça w wyroku z dnia 17 grudnia 2015 r., wydanym w sprawie, w której ciągnik rolniczy, który spowodował wypadek o skutkach śmiertelnych, był w momencie tego wypadku unieruchomiony, a włączona była jedynie przyłączona do tego ciągnika młocarnia, orzekł, że w zakresie, w jakim, po pierwsze, rzeczony ciągnik nie był w ruchu lub nie był używany w celu poruszania się, a po drugie, jego jedyna funkcja w momencie wystąpienia szkody polegała na utrzymaniu w ruchu młocarni, taki wypadek nie może być uznany za „wypadek w ruchu drogowym”.

19 Sąd odsyłający zauważa ponadto, że w wyroku z dnia 4 września 2014 r., Vnuk (C-162/13, EU:C:2014:2146), dotyczącym manewru cofania wykonywanego przez ciągnik rolniczy, Trybunał orzekł, że pojęcie „ruchu pojazdów” obejmuje każde użytkowanie pojazdu, które jest zgodne z normalną funkcją tego pojazdu. Okoliczności faktyczne sprawy zakończonej tym wyrokiem pozwalały przyjąć, że normalną funkcją pojazdu jest poruszanie się.

20 Jednakże Trybunał nie zajął dotychczas stanowiska w kwestii, czy pojęcie „ruchu pojazdów” obejmuje również wykorzystywanie pojazdu jako urządzenia generującego siłę napędową, bez wprawiania w ruch samego pojazdu.

21 Tymczasem istnieją pojazdy „mieszane”, które mogą być wykorzystywane zarówno jako środki transportu, jak i wyłącznie jako urządzenia generujące siłę napędową, a które jako takie mogą powodować szkody po stronie osób trzecich nie tylko w czasie ruchu, ale również w czasie wykorzystywania ich na postoju jako urządzenia generującego siłę napędową.

22 Sąd odsyłający zastanawia się zatem, czy w świetle zarówno przyjętego w przepisach Unii dotyczących obowiązkowego ubezpieczenia celu w postaci ochrony ofiar wypadków, jak i konieczności zapewnienia jednolitego stosowania prawa Unii, uzasadnione jest wyłączenie z zakresu zastosowania pojęcia „ruchu pojazdów” przypadku pojazdu na postoju, wykorzystywanego w jego normalnej funkcji urządzenia generującego siłę napędową przeznaczoną do wykonania innej pracy, w sytuacji gdy takie wykorzystanie może być przyczyną poważnych, a nawet śmiertelnych w skutkach wypadków.

23 W tych okolicznościach Tribunal da Relação de Guimarães (sąd apelacyjny w Guimarães, Portugalia) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy przewidzian[e] w art. 3 ust. 1 [pierwszej dyrektywy] [obowiązkowe ubezpieczenie] ma zastosowanie do posługiwania się pojazdami w jakimkolwiek miejscu, publicznym lub prywatnym, tylko wówczas, gdy znajdują się one w ruchu, czy też także wówczas, gdy są unieruchomione, o ile mają uruchomiony odpowiedni silnik?

2) Czy jest objęty wspomnianym pojęciem »ruchu pojazdów« w rozumieniu art. 3 ust. 1 [tej dyrektywy] unieruchomiony na płaskiej drodze z ubitej ziemi na terenie posiadłości [ciągnik] rolniczy, który był, jak zazwyczaj, używany do wykonywania prac rolniczych (spryskiwanie winorośli herbicydami), z silnikiem włączonym w celu utrzymania w ruchu pompy zbiornika, w którym znajdował się herbicyd, i który w tych okolicznościach w wyniku obsunięcia się ziemi na skutek działania następujących czynników:

– ciężaru ciągnika,

– drgania spowodowanego pracą silnika ciągnika i pompy przy ujściu z doczepionego do niego opryskiwacza,

– obfitego deszczu,

stoczył się, w kierunku czterech pracowników, którzy byli zajęci wykonywaniem pracy na niższych terasach, powodując śmierć pracownicy, która trzymała wąż służący do spryskiwania?

3) W przypadku odpowiedzi twierdzącej na dwa poprzednie pytania – czy taka wykładnia pojęcia »ruchu pojazdu« z art. 3 ust. 1 [pierwszej dyrektywy] sprzeciwia się prawu krajowemu {art. 4 ust. 4 [Decreto-Lei n.º 291/2007 que aprova o regime do sistema do seguro obrigatório de responsabilidade civil automóvel (dekretu z mocą ustawy nr 291/2007 w sprawie systemu obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej związanej z ruchem pojazdów mechanicznych), z dnia 21 sierpnia 2007 r. (zwanemu dalej »dekretem z mocą ustawy nr 291/2007«)]}, które wyłącza z obowiązku ubezpieczenia przewidzianego w art. 3 ust. 1 sytuacje, w których pojazdy są wykorzystywane do zadań wyłącznie rolniczych lub przemysłowych?”.

24 Pismem złożonym w sekretariacie Trybunału w dniu 18 kwietnia 2017 r. Irlandia, zgodnie z art. 16 akapit trzeci statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zażądała rozpatrzenia sprawy przez Trybunał w składzie wielkiej izby.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

25 W swych pytaniach pierwszym i drugim, które należy rozważyć łącznie, sąd odsyłający w istocie dąży do ustalenia, czy art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „ruchu pojazdów" użyte w tym przepisie obejmuje sytuację, w której ciągnik stojący nieruchomo na gruntowej drodze w gospodarstwie rolnym, z silnikiem włączonym w celu utrzymania w ruchu pompy opryskiwacza herbicydowego przyłączonego do tego ciągnika, stoczył się w wyniku obsunięcia się ziemi wywołanego szeregiem czynników, na które składały się ciężar tego ciągnika, drgania jego silnika i pompy oraz obfity deszcz, powodując śmierć osoby pracującej w tym gospodarstwie.

26 Pytania te oparte są na przesłance, zgodnie z którą umowa ubezpieczenia, o której mowa w pkt 12 niniejszego wyroku, zawarta prze N. Morais da Silvę Pinto w związku z odnośnym ciągnikiem, obejmuje swym zakresem wyłącznie odpowiedzialność cywilną za szkody powstałe w związku z ruchem tego ciągnika. Na podstawie tej przesłanki sąd odsyłający zadaje pytanie, czy opisana w poprzednim punkcie sytuacja może być uznana za wypadek związany z ruchem odnośnego pojazdu w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy.

27 Wobec tego należy przypomnieć, że zgodnie z art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy każde państwo członkowskie, z zastrzeżeniem zastosowania art. 4, podejmuje wszelkie stosowne środki, aby zapewnić, by odpowiedzialność cywilna odnosząca się do ruchu pojazdów normalnie przebywających na jego terytorium była objęta ubezpieczeniem.

28 Na wstępie należy zauważyć, że ciągnik rolniczy taki jak odnośny ciągnik objęty jest zakresem pojęcia „pojazdu", o którym mowa w art. 1 pkt 1 wskazanej dyrektywy, gdyż stanowi on „pojazd silnikowy przeznaczony do podróżowania lądem oraz napędzany siłą mechaniczną, który nie porusza się po szynach".

29 W tym względzie należy przypomnieć, że ta definicja jest niezależna od użytku, jaki czyni się lub można czynić z danego pojazdu. W rezultacie fakt, że ciągnik w określonych okolicznościach może być używany jako maszyna rolnicza nie zmienia ustalenia, że jest on objęty zakresem pojęcia „pojazdu" zawartego w art. 1 pkt 1 pierwszej dyrektywy (wyrok z dnia 4 września 2014 r., Vnuk, C-162/13, EU:C:2014:2146, pkt 38).

30 Ponadto z akt przedłożonych Trybunałowi wynika, że odnośny ciągnik normalnie przebywa na terytorium państwa członkowskiego i nie jest objęty odstępstwem przyjętym na podstawie art. 4 tej dyrektywy.

31 Jeśli chodzi o pojęcie „ruchu pojazdów" w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, należy przypomnieć, że nie może być ono pozostawione ocenie każdego państwa członkowskiego, lecz stanowi autonomiczne pojęcie prawa Unii, które należy interpretować z uwzględnieniem w szczególności jego kontekstu oraz celów przepisów, których stanowi ono część (zob. podobnie wyrok z dnia 4 września 2014 r., Vnuk, C-162/13, EU:C:2014:2146, pkt 41, 42).

32 W tym zakresie pierwsza dyrektywa należy do szeregu dyrektyw, które stopniowo precyzowały obowiązki państw członkowskich w zakresie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów. Z preambuły tej dyrektywy oraz z drugiej dyrektywy Rady 84/5/EWG z dnia 30 grudnia 1983 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów silnikowych (Dz.U. 1984, L 8, s. 17) wynika, że dyrektywy te zmierzają z jednej strony do zapewnienia zarówno swobodnego ruchu pojazdów znajdujących się normalnie na terytorium Unii, jak i przemieszczania się osób w tych pojazdach, a z drugiej strony do

zagwarantowania ofiarom wypadków spowodowanych przez te pojazdy podobnego sposobu traktowania, bez względu na miejsce w obrębie terytorium Unii, gdzie nastąpił wypadek (zob. podobnie wyroki: z dnia 9 czerwca 2011 r., Ambrósio Lavrador i Olival Ferreira Bonifácio, C-409/09, EU:C:2011:371, pkt 23; z dnia 23 października 2012 r., Marques Almeida, C-300/10, EU:C:2012:656, pkt 26; a także z dnia 4 września 2014 r., Vnuk, C-162/13, EU:C:2014:2146, pkt 50).

33 Ponadto rozwój przepisów prawa Unii w dziedzinie obowiązkowego ubezpieczenia wskazuje, że ów cel ochrony ofiar wypadków spowodowanych przez pojazdy był stale wspierany przez prawodawcę Unii (zob. podobnie wyrok z dnia 4 września 2014 r., Vnuk, C-162/13, EU:C:2014:2146, pkt 52–55).

34 Trybunał orzekł w istocie w tym kontekście, że art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że zawarte w nim pojęcie „ruchu pojazdów” nie jest ograniczone do kontekstu ruchu drogowego, to znaczy ruchu na drodze publicznej, ale obejmuje każde użytkowanie pojazdu, które jest zgodne z normalną funkcją tego pojazdu (zob. podobnie wyrok z dnia 4 września 2014 r., Vnuk, C-162/13, EU:C:2014:2146, pkt 59).

35 Z powyższych rozważań wynika, po pierwsze, że zakres pojęcia „ruchu pojazdów” nie zależy od cech fizycznych czy rzeźby terenu, na którym pojazd mechaniczny jest używany.

36 Żaden z przepisów dyrektyw dotyczących obowiązkowego ubezpieczenia nie ogranicza zakresu obowiązku ubezpieczenia i ochrony wynikającej z niego względem poszkodowanych w wypadkach spowodowanych przez pojazdy mechaniczne do przypadków używania tych pojazdów na określonych rodzajach terenów lub na określonych rodzajach dróg.

37 Po wtóre, należy podkreślić, że pojazdy mechaniczne, o których mowa w art. 1 pkt 1 pierwszej dyrektywy, niezależnie od swych cech mają normalnie służyć jako środki transportu.

38 Wynika stąd, że pojęcie „ruchu pojazdów” w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy obejmuje swym zakresem każde wykorzystanie pojazdu w charakterze środka transportu.

39 W tym zakresie fakt, że pojazd uczestniczący w wypadku był nieruchomy w chwili, w której wypadek nastąpił, nie wyklucza sam w sobie, że używanie tego pojazdu w takiej chwili może być związane z jego funkcją jako środka transportu i w rezultacie być objęte zakresem pojęcia „ruchu pojazdów” w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy. Ponadto kwestia, czy silnik tego pojazdu w chwili wypadku był, czy też nie był włączony nie jest rozstrzygająca w tym zakresie.

40 W świetle powyższego w odniesieniu do pojazdów, które tak jak odnośny ciągnik mogą, oprócz normalnej funkcji środka transportu, być używane w określonych okolicznościach jako narzędzie pracy, należy ustalić, czy w chwili wypadku, w którym taki pojazd uczestniczył, był on używany głównie jako środek transportu, w którym to przypadku takie użycie może być objęte zakresem pojęcia „ruchu pojazdów” w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy, czy też jako narzędzie pracy, kiedy to dane użycie nie może być objęte zakresem tego pojęcia.

41 W niniejszym przypadku ze wskazówek przekazanych przez sąd odsyłający wynika, że odnośny ciągnik, który uczestniczył w wypadku, był w chwili nastąpienia wypadku używany jako generator siły napędowej koniecznej do utrzymania w ruchu pompy opryskiwacza herbicydowego, w którą został wyposażony, w celu rozpryskiwania tego herbicydu na winorośli rosnącej w gospodarstwie rolnym. Z zastrzeżeniem ustaleń, jakich powinien dokonać sąd odsyłający, wydaje się zatem, że takie użycie związane jest zasadniczo z funkcją ciągnika jako narzędzia pracy, a nie jako środka transportu, i w rezultacie nie jest objęte zakresem pojęcia „ruchu pojazdów” w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy.

42 W świetle powyższych rozważań na pytania pierwsze i drugie należy odpowiedzieć, że art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że nie jest objęta zakresem pojęcia „ruchu pojazdów", o którym mowa w tym artykule, sytuacja, w której ciągnik rolniczy uczestniczył w wypadku, jeżeli w chwili nastąpienia wypadku główna funkcja tego ciągnika nie polegała na wykorzystaniu go w charakterze środka transportu, ale na generowaniu, jako narzędzie pracy, siły napędowej koniecznej do utrzymania w ruchu pompy opryskiwacza herbicydowego.

W przedmiocie pytania trzeciego

43 W swym trzecim pytaniu sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie obowiązywaniu przepisów krajowych takich jak art. 4 ust. 4 dekretu z mocą ustawy nr 291/2007, który wyklucza obowiązkowe ubezpieczenie w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z używaniem pojazdów „do zadań wyłącznie rolniczych lub przemysłowych".

44 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału pytania dotyczące wykładni prawa Unii, z którymi zwrócił się do Trybunału sąd krajowy w ramach stanu prawnego i faktycznego, za którego ustalenie jest on odpowiedzialny – a prawidłowość tego ustalenia nie podlega ocenie Trybunału – korzystają z domniemania, iż mają znaczenie dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w trybie prejudycjalnym, o które wnioskował sąd krajowy, jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą się zwrócono, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem sporu przed sądem krajowym, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje elementami stanu faktycznego lub prawnego, które są konieczne do udzielenia użytecznej odpowiedzi na przedstawione mu pytania (wyrok z dnia 20 lipca 2017 r., Piscarreta Ricardo, C-416/16, EU:C:2017:574, pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo).

45 W niniejszym przypadku, jak wynika z postanowienia odsyłającego, wypadek, który doprowadził do śmierci M. Alves, miał miejsce w dniu 18 marca 2006 r., to znaczy rok przed przyjęciem dekretu z mocą ustawy nr 291/2007.

46 Z akt sprawy przekazanych Trybunałowi nie wynika, aby ten dekret z mocą ustawy miał wywoływać skutki retroaktywne lub aby norma wynikająca z jego art. 4 ust. 4 znajdowała z innego powodu zastosowanie w sprawie rozstrzyganej w postępowaniu głównym. Sąd odsyłający nie przedstawił żadnych wyjaśnień na temat powodów, dla których uważa, że w tym kontekście odpowiedź na trzecie pytanie prejudycjalne jest niezbędna do rozstrzygnięcia zawisłego przed nim sporu.

47 Ponadto z odpowiedzi udzielonej przez rząd portugalski na piśmie na pytanie postawione przez Trybunał wynika, że to nie dekret z mocą ustawy nr 291/2007, lecz Decreto-Lei nº 522/85 – Seguro Obrigatório de Responsabilidade Civil Automóvel (dekret z mocą ustawy nr 522/85 dotyczący obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody wynikające z ruchu pojazdów mechanicznych), z dnia 31 grudnia 1985 r., z późniejszymi zmianami, znajduje zastosowanie ratione temporis do okoliczności faktycznych sprawy w postępowaniu główny.

48 W tej sytuacji jest oczywiste, że pytanie trzecie jest czysto hipotetyczne i co za tym idzie – niedopuszczalne.

W przedmiocie kosztów

49 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy Rady 72/166/EWG z dnia 24 kwietnia 1972 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczania od takiej odpowiedzialności należy interpretować w ten sposób, że nie jest objęta zakresem pojęcia „ruchu pojazdów", o którym mowa w tym artykule, sytuacja, w której ciągnik rolniczy uczestniczył w wypadku, jeżeli w chwili nastąpienia wypadku główna funkcja tego ciągnika nie polegała na wykorzystaniu go w charakterze środka transportu, ale na generowaniu, jako narzędzie pracy, siły napędowej koniecznej do utrzymania w ruchu pompy opryskiwacza herbicydowego.

Podpisy